

UTAZÁS RÉGEN ÉS MA

Készítette: Wágner Éva

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIÁK

A 5. ÉVFOLYAM

MODULLEÍRÁS

Ajánlott korosztály	10 évesek
Ajánlott időkeret	3 × 45 perc
A modul közvetlen célja	Az utazással kapcsolatos történeti áttekintés segítségével kapjanak a gyerekek képet az utazásnak az emberi kapcsolatokban betöltött szerepéről.
A modul tartalma	A valóságból szerzett információk azonosítása térképi információkkal; A közvetlen földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak felismerése és megnevezése térképen
Megelőző tapasztalat	Térképismeret
Ajánlott továbbhaladási irány	Hazánk, Magyarország, Európa országai, Magyarország a honfoglalás korában
A kompetenciafejlesztés fókuszai	Kognitív kompetencia: környezettudatos magatartás elemeinek alakítása; megismerési képességek fejlesztése; az eredményes tanulás egyes módszereinek elsajátítása, iskolai könyvtár használata Szociális kompetencia: együttműködési képesség; tolerancia; környezettudatos magatartás alapjainak alakítása
Kapcsolódási pontok	A NAT-hoz, tantárgyakhoz: Ember a természetben: A természeti környezetnek mint a világ védelemre szoruló részének értelmezése; ismerethordozók (könyvek, lexikonok, enciklopédiák, térképek, táblázatgyűjtemények) használata csoportmunkában; Az ismert tér fokozatos „kitágítása”, távolságra vonatkozó becslések; A környezetet leggyakrabban szennyező anyagoknak és forrásainak azonosítása, a szennyezéshez vezető emberi tevékenységek felismerése a környezetben. Általános problémaérzékenység minden megismert területen Földünk és környezetünk: A valóságból szerzett információk azonosítása térképi információkkal; A közvetlen földrajzi térben való eligazodáshoz nélkülözhetetlen topográfiai fogalmak felismerése és megnevezése térképen Modulokhoz: Kerékpárral az iskolába Követő: Kontinensek, országok, 1, 2; A kerék és más nagy találmányok

Támogató rendszer	<p>Közvetlen támogatórendszer: az 1. számú mellékletben leírtak, és a „csoportmunkához” című könyvtárban megadott anyagok</p> <p>Közvetett támogatórendszer:</p> <p>Csonka Csaba: <i>„Árpád jöve magyar néppel”</i> (38, 39, 41)</p> <p>Signe Seiler: <i>Indiánok</i> (6, 9, 14, 26)</p> <p>David Murdoch: <i>Észak-amerikai indiánok</i> (12, 28)</p>
-------------------	--

MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

Az utazás témakörrel elsősorban azért foglalkozunk, hogy a gyerekek figyelmét ráirányítsuk az utazások során kialakuló emberi kapcsolatokra és konfliktusokra, azok okaira. Természetesen ehhez felhasználunk történeti, ezen belül technikátörténeti ismereteket, de ebben a modulban nem ezek alapos elsajátítása a cél. A hangsúlyt a különböző emberek és kultúrák találkozásaira, a találkozások során keletkező problémákra és azok megoldási lehetőségeire helyezzük. Ezért most különösen fontos, hogy a gyerekek olyan csoportmunkákat válasszanak a tevékenységek során, amelyek iránt érdeklődnek, amelyekben esetleg komoly előzetes tudással is rendelkeznek. A közös munka során a feldolgozott, megismert esetek elemzésével az a célunk, hogy a gyerekekben alakuljon a más kultúrák iránti tisztelet és elfogadás. Ebből a szempontból is fontosak a közös beszélgetések, a csoportokban zajló viták. Törekedjünk arra, hogy minden gyerek elmondja, megfogalmazza véleményét, és a csoportokban vitassuk meg a felmerülő ötleteket. A kultúrtörténeti vonatkozásokon túl fontosak a különböző kultúrák találkozásakor keletkező vagy súlyosbodó környezeti problémák. Fontos lenne, hogy a gyerekek megfogalmazzák, hogy utazásaink során akár akaratlanul is súlyosan beavatkozhatunk a természeti folyamatokba, tehát a személyes felelősség kérdése itt is nagyon fontos. A témákat úgy válogattuk össze, hogy a legtöbb könyvtárban

találjunk a feldolgozáshoz szükséges, és a gyerekek által élvezettel olvasható ismeretterjesztő könyvet. Ez alól egy téma a kivétel, ennek feldolgozását viszont a kérdés társadalmi aktualitása indokolja. Sajnos, a romák vándorlásairól hosszas kutatómunka ellenére sem találtunk olyan szintű, rajzos, érzékletes bemutatást, mint azt a többi témához ajánlani tudunk. A mellékletben megadott roma történettel foglalkozó anyag kijelölt fejezete alkalmas lehet a téma feldolgozására. Ne tévesszük azonban szem elől az értékelésnél, hogy annak a csoportnak, amelyik ezt a feladatot választja, valószínűleg sokkal nehezebb lesz a dolga a többiekénél.

A feldolgozás során nem törekedhetünk a téma teljes mértékű kidolgozására, irányítsuk a csoportok figyelmét a mellékletben megfogalmazott kérdésekre. Ha a gyerekeket (vagy néhány gyereket) valamelyik téma nagyon megragadná, bátorítsuk arra, hogy foglalkozzon vele szabadidejében, készítsen belőle „Mestermunkát”. Ha ilyen munka elkészül, mutassuk be az osztály többi tagjának is.

Az 1/3 téma feldolgozásakor bátran támaszkodjunk az iskolai könyvtár adta lehetőségekre, vagy a gyerekek saját könyveire. A támogató rendszerben megadott könyvek alapján is megoldhatjuk a feladatot, de ezeken kívül is számtalan könyv foglalkozik a téma feldolgozásával. A munka szervezése során azonban ne hagyjuk

figyelmén kívül azt, hogy most nem pusztán a történeti tények és adatok, technikátörténeti újdonságok megismeréséről van szó, hanem ezeknek az emberek életére gyakorolt hatásáról.

A modult ajánlott egymást követő három órában megszervezni. Ha erre nincs mód, akkor az első napon egy órát tartunk meg (így a megszakítás a csoportmunka 2/3-résznél lesz), s a második két órát a rákövetkező napon tartjuk meg. Ekkor a munka lényegében folyamatos, és nincsen szükség további ráhangolásra. Lehetőséget adhatunk viszont arra, hogy az érdeklődő gyerekek szabadidejükben is foglalkozhassanak az anyaggyűjtéssel.

SPECIÁLIS JAVASLATOK AZ ÉRTÉKELÉSEL KAPCSOLATBAN

A gyerekek munkáját ne értékeljük osztályozással. Az értékelés mindig az elvégzett feladathoz kötődjön, a részleteket a tanárnak szóló leírás tartalmazza. A tevékenység értékelését a záró rész jelenti, amelyben kiderül, milyen nyomokat hagytak a gyerekekben a feladatok megoldása során szerzett információk.

MODULVÁZLAT

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I. RÁHANGOLÁS, A FELDOLGOZÁS ELŐKÉSZÍTÉSE					
I. a) Utazunk vagy közlekedünk?					
A)	Beszélgetnek arról, mi a különbség és az azonosság a két kifejezésben: utazunk – közlekedünk. 5 perc	Előzetes tudás mozgósítása	Frontális osztálymunka – beszélgetés		P1 (Utazunk, közlekedünk)
I. b) Miért utazunk?					
A)	Milyen hatásai vannak mai életünkre az utazásnak? 10 perc	Előzetes tudás mozgósítása	Kooperatív tanulás – csoportmozaik		P2 (Miért utazunk?)
I. c) A közlekedés és nagy vándorlások története (mozaikmódszer)					

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
A)	<p>Tablót készítenek szövegfeldolgozás segítségével</p> <p>a) Hogyan utaztak a régi korokban?</p> <p>b) Utazás a honfoglaló magyarokkal</p> <p>c) Vándorlás, utazás az indiánoknál</p> <p>d) Vándorló életforma a romáknál</p> <p>e) Közlekedési eszközök története</p> <p style="text-align: right;">40 perc</p>	<p>Szövegfeldolgozás, szövegértés, együttműködési képesség oksági kapcsolatok keresése az adott témában, elfogadás más emberekkel kapcsolatban</p>	<p>Kooperatív csoport – mozaik módszer</p>	<p>D1 (Segítő kérdések)</p>	<p>P3 (A közlekedés és nagy vándorlások története)</p>
I. d) Kiállítás szervezése					
	<p>Az elkészített tablókból kiállítást állítanak össze, majd megtekintik és értékelik a tanulók.</p> <p style="text-align: right;">10 perc</p>	<p>Elemző gondolkodás, döntésképeség</p>	<p>Kooperatív tanulás – össz el 5 pontot</p>		
II. ÚJ TARTALOM FELDOLGOZÁSA					
II. a) Kultúrák találkozása, utazás, turizmus					
A)	<p>Merre jártak és mivel utaztak az osztály tagjai? Beszámolót tartanak az utazásaik során szerzett élményekről.</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>Beszédképesség, elemző gondolkodás, tervezés</p>	<p>Frontális osztálymunka – kiselőadás</p>	<p>D2 (Kultúrák találkozása, utazás, turizmus)</p>	<p>P4 (Kultúrák találkozása, utazás, turizmus) A gyerekek által előzetesen összegyűjtött anyagok</p>

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B)	A gyerekek által gyűjtött anyagok (pl. videofelvételek, utazási ismertetőik, útikönyvek) segítségével ismerkedés távoli tájakkal, az odautazás lehetőségeivel, népeinek szokásaival, viseletével, ételleivel stb. 15 perc	Feladattartás, válogató olvasás	Frontális osztálymunka – kiselőadás	D2 (Kultúrák találkozása, utazás, turizmus)	P4 (Kultúrák találkozása, utazás, turizmus) A gyerekek által előzetesen összegyűjtött anyagok
II. b) Közlekedési útvonalak földön vízen levegőben					
A)	Közlekedési útvonalakat keresnek a térképen. 15 perc	Tájékozódás térképen, információszerzés különböző térképekről	Frontális osztálymunka – önálló munka vagy kooperatív tanulás	D3 Munkafüzet (Közlekedési útvonalak keresése)	P5 (Közlekedési útvonalak keresése, azonosítása térképen) iskolai atlasz, autós-városterképek, fonal
II. c) A közlekedés mint veszélyforrás: balesetek, környezetszennyezés					
A)	Forrásfeldolgozás, elemzés: Újságcikkeket, leírásokat dolgoznak fel a balesetek okairól, a balesetek megelőzésének lehetőségeiről és a közlekedés okozta környezetszennyezésről. 20 perc	Környezeti érzékenység	Kooperatív tanulás – mozaik		P 6 (A közlekedés mint veszélyforrás:

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja, fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök, mellékletek	
				Diák	Pedagógus
III. AZ ÚJ TARTALOM ÖSSZEFOGLALÁSA, ELLENŐRZÉS ÉS ÉRTÉKELÉS					
III. a) Lezárás					
A)	Közlekedés a század közepén. Fantáziajáték 15 perc	Kreativitás, környezeti érzékenység	Kooperatív tanulás – csoportmegbeszélés, vita		P7 (Fantázia- játék)
B)	Ötletek bemutatása, értékelése 5 perc		Frontális osztálymunka – beszélgetőkör		

Mellékletek

A tevékenységek megszervezéséhez fontos információk, tanácsok a pedagógus számára

P1 I. a) UTAZUNK, KÖZLEKEDÜNK

A beszélgetés során gyűjtsük össze azokat a legfontosabb azonosságokat és különbségeket, amelyeket a gyerekek a két kifejezéssel jelölt tevékenységről mondanak. Nagyon pontos meghatározás itt nem várható, a tevékenységnek a gondolkodás elindítása a célja.

P2 I. b) MIÉRT UTAZUNK?

A csoportok között osszuk szét a két kérdést (okok – miért utazunk?; következmények – mi a hatás?) lehetőleg egyforma számú csoportok foglalkozzanak a kérdésekre adható válaszok összegyűjtésével. Ezután a csoportokban lapokra felírt állításokat tegyük ki az osztályban úgy, hogy a munka során mindenki jól láthassa azokat. A gyerekek feladata az elképzelések, ötletek megfogalmazása, részvétel a csoportmunkában.

P3 I. c) A KÖZLEKEDÉS ÉS NAGY VÁNDORLÁSOK TÖRTÉNETE

A csoportok érdeklődésalapján szerveződjenek. Hívjuk föl a gyerekek figyelmét, hogy a segítő kérdések irányítják őket munkájukban, de nem csak az a feladatuk, hogy ezekre a kérdésekre választ találjanak. A csoportoknak az lesz a feladatuk, hogy a választott témával kapcsolatosan összegyűjtött ismereteket egy (vagy több) tablón mutassák be a többieknek. Figyeljünk arra, hogy a csoportok ne legyenek 4 főnél nagyobbak, mert akkor a gyerekek nem férnek majd hozzá az információhordozókhoz. Miután érdeklődés alapú csoportokat szervezünk, várható, hogy néhány gyereknek van a téma feldolgozása során használható könyve. Ezért a foglalkozás megkezdése előtt néhány nappal ismertessük a témákat, hogy a saját könyvek is bővíthessék a felhasználható forrásokat. A gyerekeket segíteni kell abban, hogy a csoportokban megszerveződjék a munka, ahhoz, hogy időre elkészüljenek a feladattal, szét kell osztaniuk a feladatokat. Fontos, hogy a tablót viszonylag hamar megtervezzék, és elkezdődjön a gyűjtött információk feldolgozása. Elképzelhető, hogy a csoportok igényelnek majd ollót és ragasztót is a munkához, ezért ezt célszerű időben odakészíteni. Azt viszont kerülnünk el, hogy előre, otthon elkészített anyagokból álljon csak a tábló, ennek a megtervezése, összeállítása ugyanis közös feladat. Célszerű ennél a feladatnál időfigyelő kijelölése, de a tanár is emlékeztetheti a gyerekeket az idő múlására. Ha egy-egy csoport túlzottan elveszne a részletekben, segítsünk nekik, most nem a téma teljes kimerítése a cél. A romák vándorlásának feldolgozásához nagyon nehéz megfelelő segédanyagot találni. A mellékletben megadott anyag, egy romák történetét bemutató, interneten is elérhető tankönyv. A 7.

osztályosok számára készült részében sok kérdésre található válasz, de a képi megjelenítéshez más forrást kell keresni. Olyan gyerekek válasszák ezt a feladatot, akik képesek megbirkózni a tömörebb szöveg adta kihívásokkal, és élvezetessé tudják tenni a tablót saját ötleteikkel. Másfelől a téma feldolgozása rendkívül fontos a szociális érzékenység és tolerancia fejlődése szempontjából.

A tablók elkészültével úgy szervezzük meg a bemutatót, hogy az egymás munkájával ismerkedő gyerekek kérdezhessenek egymástól. Ezt úgy is el lehet érni, hogy az egyes tablók mellett felváltva ott maradnak a csoporttagok, míg a többiek ismerkednek a mások által készített tablókkal. Ekkor az összes csoport megkaphatja az orientáló kérdéseket, és ezekre próbáljanak választ keresni a többi csoport munkája alapján.

A munka értékelését 5 pont elosztásával végezzük, ezeket összesítve derül ki, hogy melyik tabló tetszett a legjobban a gyerekeknek, melyik alapján találtak a legkönnyebben választ az előzetesen megkapott kérdésekre.

A munkához javasolt könyvek (pl.):

Dr. Signe Seiler: Indiánok. (Mi micsoda sorozat) Telloff és Babilon Kiadó

David Murdoch: Észak-Amerikai Indiánok. (Szemtanú sorozat) Park Kiadó

Larousse: Ósi Indiaiaktól Ameriak Indiánjaiig. Nagy vándorlások szárazföldön és tengereken. (Új képes történelem sorozat) Officina Nova.

Közlekedéstörténeti Olvasókönyv. (Közlekedési és Vízügyi Minisztérium (Az iskolák számára ingyenesen elküldött könyv.)

Képes Gyermekenciklopédia. Park Kiadó

P4 II. a) KULTÚRÁK TALÁLKOZÁSA, UTAZÁS, TURIZMUS

A) A beszámolókra vállalkozó gyerekeket arra kérjük, hogy elsősorban a meglátogatott helyen megismert ottani szokásokról, jellegzetes épületekről, ételekről, viseletről beszéljenek a többieknek. Jó lenne arról is képet kapni, hogy milyen útvonalon utaztak, ezt térképen is nézzük meg. Nem a beszámolók nagy száma fontos, inkább arra helyezzük a hangsúlyt, hogy az elhangzó ismertetések személyesek legyenek.

B) Ha ezt a feldolgozási utat választjuk, akkor a foglalkozás megtartása előtt legalább két-három héttel kérjük meg a gyerekeket (és még esetleg utazási irodában dolgozó szülőt), hogy gyűjtsenek ismertetőanyagokat olyan úticélokról, ahova sokan szeretnének utazni. Ha lehetséges készíthetnek a gyerekek videofelvételeket is a TV e témával foglalkozó műsorairól. Ezekhez az előzetesen összegyűjtött anyagokhoz szükséges térképeket készítsünk majd elő a tevékenységhez, a gyerekek az általános iskolai földrajzi atlaszt használhatják. Keressük meg a térképen azokat az útvonalakat, amelyeken a választott cél megközelíthető. Beszélgessünk a területeken élő emberek szokásairól, hagyományokról. A csoportok munkáját a mellékletben található kérdések orientálják, de nem pusztán az a feladat hogy ezekre választ adjanak.

A közlekedés jelentősége – miért kelünk útra ma?

A csoportok gyűjtsenek össze minél több olyan helyzetet, amikor egy-egy család, vagy a család egy tagja utazik. Természetesen az utazások közé a mindennapi munkába járás, a vásárlás, a nyaralás is beletartozik. Kérjük meg a gyerekeket arra, hogy azt is írják le, hogy egy-egy utazás szerintük mennyi ideig tart, van-e hozzá szükség valamilyen speciális előkészületre, s ha igen, akkor milyenre.

P5 II. b) KÖZLEKEDÉSI ÚTVONALAK KERESÉSE, AZONOSÍTÁSA TÉRKÉPEN

A feladat megoldásához használhatunk autóstérképeket, várostérképeket is, de ha ilyen nem sikerül beszerezni, az általános iskolai földrajzi atlasz felhasználásával is folyhat a munka. Segítségképpen megadtunk néhány feladatot a mellékletben. Ha az osztályba járó gyerekek érdeklődése lehetővé teszi, úgy is dolgozhatunk, hogy a csoportok egymásnak adnak a feladatlapon találhatóhoz hasonló kérdéseket. A két lehetőséget kombinálhatjuk is.

Kérjük meg a gyerekeket, hogy aki tud, hozzon magával autóstérképet is, ezzel is gazdagíthatjuk a feldolgozást

kitenni. A gyerekeket kérjük meg, hogy minden anyagra írják rá a saját nevüket, a dátumot és a forrást is.

P6 II. c) A KÖZLEKEDÉS MINT VESZÉLYFORRÁS: BALESETEK, KÖRNYEZETSZENNYEZÉS

A tevékenység végzéséhez a gyerekek előzetes gyűjtőmunkájára van szükség. Az előzetes gyűjtőmunka adásával az a célunk, hogy a gyerekek célzottan figyeljenek a különböző médiákban elhangzó, olvasható a témával kapcsolatos információkra. Ha úgy látjuk, hogy a gyerekek családja napi életvitele nem teszi lehetővé az újságcikk gyűjtését, kérjük meg a gyerekeket, hogy a TV és a rádió híradásai alapján rövid írásos feljegyzéseket készítsenek a témába vágó híradásokról. Ehhez hívjuk föl a figyelmüket arra, hogy a híradás tartalmán kívül mindig írják föl azt is, hogy mikor és hol hallották az információt. Ha lehetőségünk van rá, használjuk az internetet is forrásként. Az adatgyűjtés minden formáját egyidejűleg is alkalmazhatjuk. A feladat kiadása a foglalkozás megkezdése előtt 3-4 héttel történjen, és az információkat folyamatosan gyűjtsük a gyerekektől. Erre a célra érdemes az osztályban egy gyűjtőládát